

A mesével való találkozás lehetőségei a XXI. században

OTDK dolgozat

Készítették: Pap Barbara

Zvonár Klaudia

Konzulensek: Dr. Katona Krisztina

Szabóné Balogh Ágota

Szarvas, 2014.

Tartalom

Bevezetés.....	3
1. Vers, mese	5
1.1. A mese helye az óvodában	6
1.2. Mese az óvodában	8
1.3. A megosztott figyelem szerepe.....	8
1.4. Mesével való találkozás módjai.....	9
1.5. Irodalmi anyag kiválasztásának szempontjai – az életkori sajátosságok szerepe	10
1.6. Irodalmi tevékenység során adódó nevelési lehetőségek	12
1.7. Kezdeményezési lehetőségek az óvodában	12
2. Báb, bábozás az óvodában	13
3. A mesével való találkozás alkalmai az óvoda falain kívül	15
3.1. A televízió.....	15
3.2. A televízió hatása a gyerekekre	16
3.3. Különböző gyermekeknek szánt műsorok.....	17
4. A számítógép megjelenés, elterjedése.....	21
4.1. A személyi számítógépek megjelenése	21
4.2. A számítógép és az internet	22
4.3. Internet a mi korunkban.....	23
4.4. A számítógépes játékok és az erőszak	24
4.5. Óvodások a számítógép előtt.....	25
4.6. Gyermekeknek szóló számítógépes programok, weboldalak.....	26
4.7. Mesék megjelenése a számítógépen	26
5. Egyéni kutatás	27
5.1. Minta.....	28
5.2. Módszer	29
5.3. Értékelés	31
6. Kérdőív elemzése	33
7. Összegzés	37
8. Felhasznált irodalom	38
9. Melléklet.....	40

Bevezetés

Manapság a 21. században teljesen megváltozott a médiumok szerepe az életünkben. Nem is kell visszatekinteni a távoli múltba ahhoz, hogy érzékelhessük ezeket a változásokat. Elég, ha az ember a nagyszüleivel, vagy idősebb emberekkel beszélget, és az emlékeiket, történeteiket hallgatva ma már nehéz elképzelni azt, hogy nincs televízió, számítógép, telefon, internet egyéb infokommunikációs eszköz. Ugyanúgy az idősebb korosztálynak is furcsa, és érthetetlen világ a számítógép, internet, vagy akár az okos telefonok világa. A szociálpszichológiában és a szociológiában különböző generációkat különböztetnek meg a technológiai világban. Ezek közül az X, Y és a Z generációt emelnénk ki, 1965 és 1979 közöttiek az X, a 1980-1995-ösök az Y, az 1996 után születettek pedig már a Z generáció tagjai. Most tehát az Y generáció korszakát éljük. A mostani 20-30 évesek, köztük mi is különleges helyet foglalunk el modern világunkban, mi egy információs kornak a gyermekei vagyunk, akik együtt nőttek fel az internethasználat elterjedésével így könnyen megtanultuk ezeknek az eszközöknek, lehetőségeknek a használatát, s aktív felhasználói lettünk az internetnek. De azt ne felejtsük el, hogy itt van nyomunkban a Z generáció, a mai tinédzserek, ők már beleszülettek a digitális technikába, róluk szokták mondani, hogy „egérrel a kezükben” jöttek a világra. A felnőttek nagy része aggódik emiatt, mások pedig homokba dugják a fejüket és örülnek annak, hogyha a gyerek a szobájában ül a számítógép előtt. Manapság már a változatos műsorok, a rengetek különböző csatorna, számítógép és egyéb eszközök a gyermekeket elvarázsolják és akár rabul ejtik őket.

A szülők helyzete is sokat változott, mivel a gazdasági helyzet erősen romlott az elmúlt években Magyarországon. 2009-ben végzett vizsgálat adata szerint a szegénységi arány az országban 12,4% volt, a megélhetés sok család számára egyre nehezebb, így vannak olyan szülők, akiknek többletmunkát esetleg másodállást kell elvállalni ahhoz, hogy a megfelelő megélhetést biztosítani tudják a családjuk számára (1).

Ez maga után vonzza azt a tényt, hogy a gyermekeikre így kevesebb idő jut, kevesebbet tudnak velük foglalkozni, játszani. Éppen ezért könnyű és egyszerű megoldásnak tűnik a néhány szülő számára az, ha a gyermekeiket hagyják, hogy a tv és a számítógép vagy egyéb audiovizuális eszköz kösse le szemben a hagyományos játékfajtákkal (pl.: konstrukciós játék, szabály játék, szerepjáték stb.), amelyek a felnőtt jelenlétét sokkal inkább megkívánják. Ezek

az audiovizuális eszközök így egy terhet vesznek le a szülők válláról, és mint úgynevezett „baby sitter” vannak jelen a mindennapi életünkben (2).

Ugyanakkor nem feledkezhetünk meg arról a tényről, hogy a mese a gyermek életében igen fontos szerepet tölt be, jelentősége vitathatatlan. A mesék ideje sohasem jár le, mindig jelen volt és lesz is, mivel mindenkinek szüksége van arra a varázslatra, a borzongásra és a csodák átélésére, amit a mese képes nyújtani. Bár ez a mai korban kissé átalakult, mivel manapság már a mesekönyön kívül számos egyéb eszköz is a segítségünkre lehet a mesék átadására. Dolgozatunkban azt szeretnénk bemutatni, hogyan is változtak meg a mese átadásának módszerei és milyen más lehetőségek vannak ezek felhasználására. Ennek a kérdésnek a megválaszolására az alábbi gondolatköröket kifejtve kívánjuk a választ megtalálni (3):

1. a mese szerepe a gyermekek életében – szakirodalom feldolgozás
2. A mesével való találkozás alkalmi – szakirodalom, egyéni tapasztalatok
3. A mesével való találkozás különböző alkalmi és hatásuk a gyermekekre
4. A szülők körében végzett felmérés és annak kiértékelése

Célunk ezzel a dolgozattal az, hogy megfigyeljük a gyerekek mesével való találkozásának módjait. Illetve, hogy melyik módszer az, amelyik leginkább leköti a gyermekek figyelmét, és jobban felkelti az érdeklődésüket. Munkánk során három különböző médium alapján szeretnénk ezt felmérni. Ezek közé tartozik a könyvből olvasott mese, a filmként bemutatott mese, azaz a mesefilm, illetve a bábozással közvetített mesei történet. A különböző mese feldolgozások után, rajzoltatással szeretnénk megvizsgálni, hogy melyik módszer az, amelyik leginkább kibontakoztatja a gyermekek fantáziáját, kreativitását, és melyek azok, amelyek után nagyobb az alkotási kedvük. Szeretnénk felmérni, hogy melyik módszert kedvelik jobban a gyermekek, és mi az, amivel a legtöbbet találkoznak otthon.

A szülők számára készített kérdőívvel célunk, hogy jobban megismerjük azt, hogy pl. otthon a gyermek milyen mesélési móddal találkozik, milyen médium során hallja a mesét, és van-e olyan szülő, aki könyvből egyáltalán nem olvas, vagy inkább a televízió keretein belül ismerteti meg gyermekét a mesével. Az eredményeket a dolgozatunkban diagram segítségével mutatjuk be.

Az is fontos számunkra, hogy a gyermekek mennyire képesek visszaadni a mesék tartalmát, szereplőinek jellemét a hallás útján, a számítógépen vagy egyéb eszközön történő megtekintés és a bábozás után. A gyermekeket a mesék megismerése után, megkérjük, hogy a kedvenc jelenetüket, szereplőjüket ábrázolják, rajzolják le. Itt megjelenik a gyermek belső lelki világa,

és az is, hogy mit gondol egy-egy karakterről. A dolgozatunkban szeretnénk bemutatni a három módszert, amelyet a kutatásunkhoz használunk fel.

1. Vers, mese

A kisgyermek egyik kedvelt formája a vers. A vers szeretete a gyermekeknél már 2-3 éves korban megfigyelhető. Ezt az érdeklődést a versek iránt azzal magyarázhatjuk, hogy a versek ritmusa, hangzása ugyanazt az élményforrást nyújtja a gyermekeknek, mint a mozgás, amelyet egyúttal helyettesít is. A versek formai sajátosságai sokkal fontosabbak, mint a vers mondanivalója, ami természetesen nem elhanyagolható a gyermekek számára inkább a beszédhang az, ami érzelmeket vált ki a gyermekekből, leginkább ez utal vissza a mozgásos élményekre. Az idősebb gyermekeknél már inkább a rím, a szavakkal való játék az, ami örömforrás. Ezek felismerése és ismétlődése a gyermekben egyszerre vált ki feszültséget és biztonságot is egyaránt.

Ezek a folyamatok vezetik át a gyermeket a mesék befogadásához. A mesék a gyermekek számára egy olyan világot mutatnak be, amelyek megfelelnek a vágyaiknak, igényeiknek és spontán világképüknek. A mesék segítenek a gyermekek félelmeit, szorongásait feloldani. Ezek befogadását az a tény is segíti, hogy a gyermek szemlélete és a mese gondolkodásmódja számos dologban megegyezik (Zilahy 1998).

Jean Piaget, svájci pszichológus szerint a mesékben egyaránt észrevehető az, ami a gyermekek gondolkodásmódjára jellemző. A gyermekek fejlődésében négy szakaszt különböztetett meg, de ebből, ami igazán az óvodáskorra jellemző az a műveletek előtti szakasz, ami 2-6 éves korig tart. Jellegzetessége az egocentrikus gondolkodásmód, amikor a gyermek a világot csak a saját szemszögéből értékeli, a gyermek saját magát tartja a legfontosabbnak, és minden helyzetben ő áll a középpontban. A mágikus gondolkodásmód területei a finalizmus (mindennek oka, célja van), animizmus (mindennek lelke van pl. napnak mosolygós arcot rajzol), artificializmus (mindent ember hoz létre – hóesés) és a szinkretizmus (mindenben oksági kapcsolatot keres). A mágikus-mitikus gondolkodásmódra jellemző, hogy a gyermek úgy vélekedik, hogy az élettelen, személytelen környezetet, közvetlen varázserővel lehet befolyásolni.

A fentiekhez kapcsolódva Mérei Ferenc és Binet Ágnes Gyermeklélektan (1972) című könyvében a következő összefüggéseket olvashatjuk a mese motívumok, fordulatok és a gyermek pszichés fejlődésének jellegzetességei és vonásai között:

1. A mesében és a gyermek játékában minden lehetséges. A varázsmesékben átváltozások történnek úgy, mint akár a gyermek játékában is, bármivé átalakulhat játék közben. A mesékben és a játékban is semmi sem állandó, minden visszafordítható.
2. Ellentétek a mesében. A gyermek csak a feltűnően különböző dolgokat tudja megkülönböztetni.
3. Az ismétlődések a gyermekek számára biztonságot nyújtanak. A mesékben az ismétlődő motívumok, vagy a mesekezdő és –záró formulák stb. révén.
4. A gyermekek szeretnek veszélyes történeteket hallgatni, a veszélyt elképzelni, vagy felnagyítani azt, ezzel is kompenzálva a kiszolgáltatottságukat.
5. Elégtétel, kompenzálás, ez azáltal jelenik meg a mesékben, hogy például a gyenge, vékony hős győzedelmeskedik.
6. Vágyteljesítés. A mesékben minden szándék azonnal megvalósul, nincs tér, idő, az emberre ható természeti törvények. A játékban is a gyermek minden vágyát teljesíteni tudja, így ugyanolyan jól érzi magát a mesében, mint a játékban.

1.1. A mese helye az óvodában

Az óvodai élet egyik fontos tevékenységi formája a mondókázás és a mesemondás. Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja (ONAP) is kiemeli ezt a tevékenységi formát.

A vers, mese:

„1. Az érzelmi biztonság megadásának s az anyanyelvi nevelésnek egyaránt fontos eszközei a többnyire játékos mozgásokkal is összekapcsolt mondókák, dúdoló, versek. Ezek ritmusukkal, a mozdulatok és szavak egységével a gyermeknek érzéki-érzelmi élményeket adnak.

2. A magyar gyermekköltészet, a népi, dajkai hagyományok gazdag és sok alkalmat, jó alapot kínálnak a mindennapos mondókázásra, verselésre. A mese a gyermek érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlődésének és fejlesztésének egyik legfőbb segítője. A mese - képi és konkrét

formában - tájékoztatja a gyermeket a külvilág és az emberi belső világ legfőbb érzelmi viszonyatairól, a lehetséges, megfelelő viselkedésformákról.

3. A mese életkorilag megfelel az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének. Visszaigazolja a kisgyermek szorongásait, s egyben feloldást és megoldást kínál. A tárgyi világot is megelevenítő, átélkesítő szemléletmódja és az ehhez társuló, a szigorú ok-okozati kapcsolatokat feloldó mágikus világképe, csodákkal és átváltozásokkal ráébreszt a mélyebb értelemben vett pszichikus realitásra és a külvilágra irányított megismerési törekvésekre.

4. A mesélővel való személyes kapcsolatban a gyermek nagy érzelmi biztonságban érzi magát, s a játéktevékenységhez hasonlóan a mesehallgatás elengedett intim állapotában eleven, belső képvilágot jelenít meg. A belső képalkotásnak ez a folyamata a gyermeki élményfeldolgozás egyik legfontosabb formája.

5. A gyermek saját vers- és mesealkotása, annak mozgással és/vagy ábrázolással történő kombinálása az önkifejezés egyik módja.

6. A mindennapos mesélés, mondókázás és verselés a kisgyermek mentális higiéniájának elmaradhatatlan eleme.

7. Az óvodában a népi, a klasszikus és a kortárs irodalmi műveknek egyaránt helye van.” (4)

Tehát a gyermek megfelelő fejlődésének egyik fontos eleme, komplex módon segíti a fejlődését és élményeinek, tapasztalatainak feldolgozását, szorongásainak oldását.

Ennek alapján kimondhatjuk, hogy a vers, mese, mondókázás fejleszti a gyermekek szókincsét, mivel sok új mondókát, verset tanul meg, melyekben lehetnek számára ismeretlen szavak. Folyamatos beszédre nevel és beszédbátorságot ad számára, és ezek feloldhatják az esetleges beszédgátlást, mert a társaival vagy akár önállóan is verselnek, mondókáznak az óvodában. Hétköznapijaiban szerzett élményeit, érzelmeit feldolgozhatja ezek folyamán. A gyermekek is kitalálhatnak, vagy folytathatják az óvodapedagógus által elkezdett történetet amelyek, fejlesztik a fantáziájukat, gondolkodásukat, képzeletüket, kreativitásukat stb.

Nem mindegy, hogy a gyermekek milyen módon találkoznak ezzel a műfajjal. A gyermek elsődleges nevelési színtere a család. Megfelelő esetben itt találkozik először a mesék, versek világával, szülők, nagyszülők, testvérek vagy más rokonok közvetítésével. Következő fontos színtér a bölcsőde. Nem minden gyermek lép ebbe az intézménybe. A legújabb ONAP változtatások kimondják, hogy minden 3. életévét betöltött gyermeknek kötelező óvodába járni. Itt találkozhat ismét a gyermek a mesék, versek világával. (5; 6)

1.2. Mese az óvodában

Az óvodákban a mesével való találkozás mindennapos tevékenység, ami egy szokást alakít ki a gyermekekben. Ugyanúgy élményt nyújt a gyermek számára. Az óvodákban általában a délutáni pihenés folyamán történik a könyvből való felolvasás még a délelőtti történő mesemondást általában az óvodapedagógus fejből végzi. Fontos tehát, hogy mind a két mesemondási technika megjelenjen. Az óvodapedagógusnak oda kell figyelnie arra is, hogy megfelelő mesét válasszon, megfelelő módon adja azt elő. A gyermekek megtapasztalhatják, hogy a könyv öröm is lehet számukra és kikapcsolódás.

Fontos, hogy az óvodapedagógus meserepertoárja gazdag legyen, minél több történetet ismerjen és a gyermekek életkorának megfelelően válasszon, meséljen el. Az óvodapedagógusnak rendelkeznie kell általános pedagógiai készségekkel például: türelem, empátia, önállóság, kommunikációs készség, megosztott figyelem stb.

1.3. A megosztott figyelem szerepe

A figyelem az emberi tapasztalásban központi szerepet tölt be, a különböző ingerek közötti szelektálást és az információfeldolgozást az adott helyeken az adott ingerekre irányítja. Atkinson és munkatársai (2005) megfogalmazásában a figyelem az, hogy bizonyos információk részleteit kiemeljük, míg más információkat ezzel egyidejűleg figyelmen kívül hagyunk. A figyelemnek számos fajtáját ismerhetjük: szelektív, spontán, szándékos, tartós és a megosztott. Az óvodapedagógus számára a legfontosabb, hogy figyelmét meg tudja osztani, de ugyanakkor rendelkezzen a többi figyelemtípussal is. Miközben mesél, figyeljen a versre, mesére, át tudja ő is élni a történet varázsát, de közben a csoportot is szemmel tartsa. Meg kell próbálnia úgy fegyelmezni a mesemondás közben, hogy azzal ne szakítsa meg a mese varázslatát. Itt a leghasznosabb fegyvere a tekintete, testbeszéde az óvodapedagógusnak, és fontos, hogy megfelelő kapcsolata legyen a gyerekekkel, mert csak így tud rájuk hatni akár szavak nélkül is. Említettük, a fontos tény, hogy legyen jelen a mesemondás fejből történő átadása és a mese felolvasása is a gyermek élete során. Ha a gyermeknek az óvodában fejből mondjuk a mesét, jobban oda tudunk rájuk figyelni, még inkább látjuk azt az tekintet, ahogy elmerülnek a képzeletük világában, és így jobban azonosulni tudnak a történettel, mert az óvodapedagógus tekintete nem kalandozik el a könyvre, hanem a gyerekekre összpontosul. Ezáltal tekintetével is tud játszani, a mese átadási módja így hitelesebb. Egy különleges kapcsolat alakul így ki a gyermek és az óvodapedagógus között. A gyermek érzi, hogy a

pedagógus a társa, nyugalmat és biztonságot sugároz számára a mesemondás során is. Ha megfelelő a kapcsolat az óvodapedagógus és a gyermekek között, akkor a gyermek a nap bármelyik időpontjában bátran fordul az óvodapedagógus felé azzal a kéréssel, hogy meséljen neki. Fontos, hogy ezeket a gyermeki kéréseket, ha módjában áll elégítse ki, így a gyermek, irodalom iránti szeretete erősödik (Antal 2014).

1.4. Mesével való találkozás módjai

Fontos, hogy ne csak az óvodában találkozzon a gyermek a mesékkel, hanem otthon is. A szülők, nagyszülők vagy az idősebb testvérek, amikor tehetik, üljenek le a gyerekekkel és, amikor igényeik azt kívánják, meséljenek nekik. Nem probléma, ha fejből nem ismernek meséket, akár ki is találhatnak, vagy magukról, gyermekeikről mesélhetnek nekik, vagy pedig a könyveket elővehetik és felolvashatnak számukra. Így a gyermek érezheti azt, hogy a szülő figyel rá, vele is tölt el egy kis időt, erősödik a gyermek és a szülő közötti kapcsolat ez által (Vajda 1972).

Még egy fontos kérdés merülhet fel a mesemondás kapcsán: könyvvel vagy nélküle érdemes-e mesélni a gyermekeknek? Az irodalmi tevékenység módszertanában ez egy fontos kérdés. A megfelelő természetesen az lenne, ha a gyermeknek könyv nélkül mondanánk a meséket, de azért jelenjen meg a könyvből történő olvasás is. Így a gyermek elsajátíthatja az olvasás szabályait, ami balról jobbra és fentről lefelé történik.

Erről Szinger Veronika egy tanulmányában olvashatunk részletesen, amely a Fordulópont című folyóirat 2008/1. 39. szám IX. évfolyamában jelent meg. A kisgyermek első találkozása a mesékkel, nagy valószínűséggel, a játék könyvekkel, képes könyvekkel történik. Ezeket a gyermek még játékszernek tekinti. Fejlődése során kezdi el felismerni ezekben a könyvekben az őt körülvevő tárgyakat, állatokat, a valóság egyes alakjait. Két, három éves korban megjelennek a „mi ez?” jellegű kérdések, melyek a gyermek gondolkozását, beszédét fejlesztik. Öröm lesz számára az a tény, hogy felismeri, és azonosítani tudja a könyvekben szereplő, tárgyakat, állatokat akár személyeket. Az életkoruknak megfelelő képes könyveket válasszunk ki. A 3-4 évesek számára a legmegfelelőbb kezdetben az egy tárgyú képeskönyvek, majd a kevés szereplős, egyszerű cselekményt ábrázolóak. A 4-5 évesek esetében a képen szereplő események már lehetnek mozgalmasabbak, több szereplős, több tárgyú képek. Az 5-7 éveseknek az összetett eseménysort ábrázoló képeket is adhatunk, sőt a tájképeket is. A képeskönyvek esetében párbeszéd alakul ki a gyermek és a felnőtt között,

ezek során elsajátítja a szó és az általa jelölt dolog között, és gyakorolja a társalgási eljárásokat is. (Szinger 2008/1)

A gyermekek viszont nem csak mesekönyvből és fejből történő mesemondással találkoznak. Diavetítés során történő mesemondással is megismerkedhetnek. A diavetítés során, egy diavetítő segítségével vetíthetünk egy-egy történet képpel vagy képpel és szöveggel és így mesélünk a gyermekeknek. Ezáltal jól szemléltethető egy adott történet. Diavetítés mellett akár rajzfilmeket is nézhetnek különböző audiovizuális eszközökön keresztül. Ide tartozik pl.: a televízió, DVD, videó lejátszó, számítógép, tabletek, okos telefonok stb.

1.5. Irodalmi anyag kiválasztásának szempontjai – az életkori sajátosságok szerepe

A különböző korosztályú gyermekeknek más-más mesék, versek a megfelelőek. Egy éppen óvodába érkező 3 évesnek még a rövidebb, egyszerű történetek a megfelelőek még egy nagycsoportos 6-7 éves gyermek már a hosszabb, szövevényes történeteket is képes érdeklődéssel végighallgatni.

Egy 2 éves gyermek leginkább a szűkebb környezetéről szóló képes könyveket kedveli, ezekben egy-egy oldalon egy-egy kép található melyek a szűkebb környezetében lévő dolgokat ábrázolják (pl.: baba, ház stb.). Mikor a gyermek ezeket a könyveket lapozgatja, nézegeti fontos, hogy egy adott képről elbeszélgessünk a gyermekkel, ha még nem ismeri fel az adott tárgyat, állatot akkor nevezzük meg mi magunk, így a későbbiekben hatalmas élményként szolgál a gyermeknek mikor ezeket a képeket már önállóan képes lesz felismerni és megnevezni. Fejlődik a gyermek szókinése, a képeket képes lesz tulajdonnevekkel felruházni.

A 3 éves korú gyermekek szintén kedvelik a képeskönyveket, de már a tágabb környezetükről szólóak nézegetése ajánlott. Ezekben a könyvekben már a házi állatok, tárgyak, közlekedési eszközök stb. képeivel találkozik a gyermek. Itt is fontos, hogy legyen jelen a könyv nézegetésénél egy felnőtt, hogy a gyermekben kialakult kérdésekre választ adjon és segítsen megismerni neki a különböző tárgyak, állatok stb. neveit. Beszélgetés közben a gyermek szókinése is fejlődik, alakul az énképe. Rájön a gyermek, hogy ő maga nem egy a külvilággal, hanem egy külön elhatárolható lény.

Már 4 éves korban a képeskönyvek mellett a gyermekek igen kedvelik a különböző lapozgatókat, amelyekben szöveges vagy szöveg nélküli cselekményt ábrázoló képeket láthatnak. A gyermeknek a felnőtt felolvashatja az adott szövegeket és többszöri ismétlés után már a gyermek magától, önállóan képes elmesélni a történetet. A képeket összeköti a szöveggel és ezáltal fejlődik a gondolkodása, az emlékezőképessége, szókinccse stb. Ugyanakkor ebben a korban a gyermekben feléled egy vágy, hogy meséljen neki a felnőtt magától, könyv nélkül, fejből. Nagyon kedvelik a saját magukról szóló történeteket vagy, más velük egy korú gyermekekről szóló vagy éppen a szüleikről, állatokról szóló meséket.

Négy-ötéves korban már a varázsmesék csodálatos, varázslatos elemei ragadtatják el a gyermeket. Az állat- és varázsmesék iránti kíváncsisága egyre inkább nő a gyermekekben. Ebben a korban alakul ki a gyermekeknél a mesehallgató póz. Törökülésben, láthatóan képzeletükbe mélyedve hallgatják végig ezeket a történeteket. A gyermekek szinte maguk előtt látják a mese eseményeit, átéléssel hallgatják azokat végig.

Öt-hat éves korban a varázsmesék mellett már a különböző kalandos, hosszabb történeteket kedvelik a gyermekek. Több eseményt is képesek figyelemmel kísérni, minél több kaland történik egy mesében annál érdekesebb számukra az (Zilahy 1998).

Más-más jellegű mesék, történetek a kedveltek és alkalmasak a gyermekek számára a különböző korosztályokban. Minél kisebb egy gyermek annál rövidebb ideig képes szándékos figyelmét irányítani. Rövidebb meséket képes a megfelelő figyelemmel hallgatni, még egy nagycsoportos gyermek a hosszabb történetek is a megfelelő figyelemmel tudja végig kísérni. Ha egy homogén csoportról van szó, akkor az óvodapedagógusoknak könnyebb dolguk van az irodalmi anyag kiválasztásában. Kiscsoportban leginkább a rövid, egy cselekmény szálon futó, derűs, állatokról vagy magukról szóló történeteket kedvelik a gyermekek. Például: Icinke-picinke, Tücsök és a hangya stb.

Középsős korokban már a több szálon futó cselekmények és több erkölcsi kérdést tartalmazó történeteket szeretnek hallgatni. Nagycsoportban már a szövevényes történeteket, egyre inkább részletesebb, kidolgozottabbak és kalandosabb történeteket kedvelnek a gyermekek. Ezeket ők is szívesen eljátsszák akár bábozás vagy dramatizálás útján. A mesék kiválasztásánál az életkoron kívül fontos figyelembe venni a helyi adottságokat (kisvárosban, nagyvárosban élnek-e a gyermekek stb.), lakóhely adottságait, az óvoda fenntartójának igényeit, például ha egy egyházi óvodáról van szó, akkor elvárható az óvodapedagógusoktól, hogy a gyermekekkel ismerjenek különböző imaszövegeket stb. (Horgas-Levendel-Trencsényi 1976)

1.6. Irodalmi tevékenység során adódó nevelési lehetőségek

Az irodalmi tevékenység fejlesztő hatásai komplexen hatnak. Nemcsak egy területet fejleszt. A területek a következők:

Fejleszti a ritmikai és mozgáskészséget: a ritmikai ismétlődés a rendezettséget nyújtja a gyermek számára. Figyelem: az irodalmi foglalkozások során a gyermek figyelme folyamatosan fejlődik, még eleinte csak rövidebb történeteket képes hallgatni addig a nagycsoportosok már a hosszabb történeteket kedvelik. Emellett fejleszt a realitásérzetet, képes lesz különbséget tenni a valóság és a mese csodás világa között. Fejlődik a gondolkodás is, a gyermek értelme megjelenik az értelmi nevelés. A gyermek emlékezete fejlődik, képes megjegyezni a vereseket, mondókákat akár hosszabb és rövidebb történeteket. Fantáziája fejlődik (produktív és reprodukív). Megjelenik az anyanyelvi nevelés is az irodalmi tevékenységek során. Fejlődik a gyermek szókincse, beszédészlelés, beszéd megértése. Megjelenik az érzelmi nevelés, az irodalmi alkotások során a kivetülnek a gyermek érzelmei és szorongásait oldja. A hallott történetek során a gyermek előidézheti a különböző érzelmeit az adott helyzetekben. Az irodalmi alkotások egy esztétikai élményt nyújtnak a gyermekek számára, a különböző szókapcsolatok, kifejezések zene a gyermeki fül számára. Erkölcsei nevelés, az alkotásokban különböző történetek, események, a jó-rossz közötti harcok során különböző karakterek jelennek meg a gyermekek előtt. A gyermek megtanulhatja belőle mi a jó és a rossz. Környezeti nevelés, a különböző történetekben a természet szeretete, az állatok szeretete, tisztelete is megjelenik, ezt így erősíti a gyermek számára. Csoporttudat fejlődése, a gyermekek általában csoportosan, együttesen hallgatják a mesét, ezáltal erősödik bennük a csoport identitást. (Kiss 1976)

1.7. Kezdeményezési lehetőségek az óvodában

Nem mindegy viszont, hogy, hogyan vezetjük elő a mesét, irodalmi anyagot az óvodában. Az óvodapedagógusnak figyelembe kell vennie a gyermekek érdeklődési körét, motiválhatóságuknak a különbségeit. Minél jobb a ráhangolódás, a motiválás, a gyermekek

annál inkább figyelmüket az óvodapedagógusra szegezik. A kezdeményezés az érdeklődés felkeltése, a gyermekek motiválása különböző módokon történhet az óvodában.

1. Az egyik ilyen kezdeményezés a spontán motiváció. A különböző gyermeki játékokhoz, tevékenységekhez, természeti adottságokhoz stb. köthető kezdeményezési forma. Ehhez fontos, hogy az óvodapedagógus rendelkezzen egy megfelelő, jól begyakorolt repertoárral. A spontán motiváció kapcsolódhat a gyermek spontán játékához. Például: ha a gyermekek a babaszobában játszanak, kapcsolhatunk hozzá különböző altatókat, ringatókat, vagy ha vasutat építenek vasúttal, vonattal kapcsolatos verseket, mondókákat, meséket mondhatunk a gyermekeknek. Kapcsolódhat még a természeti jelenségekhez, időjárás változásaihoz, egy sétához stb. Esetleg az óvodai élet mindennapjaihoz, rutinjaihoz is kapcsolhatjuk ezt a kezdeményezési formát.
2. Másik kezdeményezési forma az indirekt „tervszerűen spontán” motiváció. Az óvodapedagógus megteremt egy olyan körülményt, amely felkelti a gyermekek figyelmét. Például: a csoportszobában elhelyez egy olyan tárgyat, eszközt, amely felkelti a gyermekek figyelmét, és beszélgetés közben elmondhatja az idekapcsolódó verseket vagy meséket.
3. A harmadik kezdeményezési módszer a direkt motiváció. Itt az óvodapedagógus nem várja meg még a gyermekek figyelme önkéntelenül felé terelődnek. Történhet a kezdeményezés egy bábfigurával vagy zenés bejátszással, akár egy képpel stb.

Az óvodapedagógus maga dönt, hogy mikor melyik kezdeményezési módszert választja, figyelembe kell venni több tényezőt is. Nem biztos, hogy adódni fog spontán alkalom, így megfelelően fel kell készülni az óvodapedagógusnak. (Dankóné, 2004)

2. Báb, bábozás az óvodában

A mesefeldolgozás egyik formája lehet a bábozás. A sokoldalú ember nevelésének alapjait már kisgyermekkorban kell elkezdni, amikor még minden iránt érdeklődik, minden új információra igénye van, mindenre rácsodálkozik, és érzékenyen reagál az őt érő különböző ingerekre. (pl. különböző hangok, tárgyak, emberek stb.) Mindennek a gyermek

tevékenységére kell épülnie, éppen itt jön szóba a bábjáték, ami elsősorban játék, tehát örömszerzés a gyermek számára, így játékos módon sajátíthatja el a különböző ismereteket. Élményeit, benyomásait pedig játékosan dolgozza fel, akár pozitív akár negatív.

A bábjáték elsősorban esztétikai hatású, ezért alkalmas eszköze a vizuális nevelésnek. A gyermek ezeken keresztül tapasztalja meg a szépet. A bábozásban rejlő mozgási lehetőség cselekvésre, tevékenységre ösztönzi a gyermeket. A gyermek a bábozás közben is gondolkodik, mint, amikor egy mesét, verset vagy éneket dramatizál.

A bábozás szoros összefüggésben áll az érzelmekkel, akarattal, figyelemmel, képzelettel. A közösségi magatartása is fejlődik a bábozás során, amit a társaival él át.

Ugyanakkor a gyermek spontán is kezdhet bábozásba, ez az egyéniségükre, képességeire mutathat rá.

Bábjáték révén érzelemzavarokat, beszédhibákat is korrigálni lehet. A bábkészítést, bábjátékot folyamatnak tekinti. Egy speciális bábjátékot hosszas előkészület előzhet meg, (közös bábjáték) (G. Solymos 1979).

Az óvodapedagógusok például egy mese feldolgozása során alkalmazhatják ezt a módszert. Ezáltal a gyermekeknek egy újabb élményt nyújthatnak és a gyermekek így, nemcsak hallják a mesét, hanem láthatják is. A bábjátékot nevezhetjük akár a „lehetetlenség művészetének” is. A bábjátékban is ugyanúgy minden lehetséges, mint a mesében, ugye a báb nem valóságos személy, így az emberi képzelet bármely mozzanatát meg tudja jeleníteni. A bábozás során a valóság átértékelve jelenik meg. A bábjátékot alkalmazhatjuk, még esetleg a beszoktatásnál mikor ősszel a kis óvoda még sírdogál az édesanyja miatt, vagy éppen a visszaszoktatásnál. Az óvodapedagógus elővesz egy bábót és mondókázhat akár a gyermekeknek, énekelhet és, így igen hamar a síró gyermekek is figyelmüket a bábba irányítják és hamar mosoly lesz a síró arc helyett látható.

Megkülönböztetünk kézi, pálcás és marionett- és árnyjátékot. A gyermekek számára elsősorban a kézi bábozás a legalkalmasabb. Ekkor a báb mozgását az óvodapedagógus végzi, így nagyobb nála a beleélés, az azonosulás lehetősége, mint a többi típusnál. A bábok mozgatása könnyen elsajátítható, elkészítése akár házilag is kivitelezhető egyszerű és olcsó módon. A bábok elkészítésének fontos szabályai vannak. Fontos, hogy a sok ismeretanyagból mindig életkornak megfelelően válasszuk ki a lényeges elemeket, és az ismeret átadást serkentsük vele. Ki kell választani azt a bábajt, amellyel szeretnénk egy történetet megjeleníteni. Ezután a bábok nézetét kell kiválasztani, ha oldalnézetből szeretnénk, akkor fontos tudni azt a tényt, hogy az összes bábót ilyen nézetben kell megcsinálnunk. Ki kell

választani a báb anyagát, ha fakanálból, hurkapálcából és papírból vagy anyagból stb. szeretnénk elkészíteni, akkor az összeset ugyanabból az anyagból kell elkészítenünk. A bábok készítésekor figyelembe kell venni a bábok közötti nagysági arányokat, a való élethez hasonlóan készítsük el, szóval, ha például egy kakast készítünk, ne legyen nagyobb a gazdasszonyánál. Fontos, hogy figyelemfelkeltő legyen és a gyermekek számára jól látható, megfelelő méretű. Ha elkészítettük a bábokat, és megtanultuk, elgyakoroltuk annak előadását, elő adhatjuk a gyermekek számára. A siker valószínű 100%-os lesz, mivel a gyermekek nagyon kedvelik ezt a műfajt. Ha az előadásunkkal végeztünk, legyen meg a gyermekek számára az a lehetőség, hogy megnézhessék, megtapinthatják a bábokat, és ha szeretnék ők maguk is, az óvodapedagógus irányításával, segítségével elbábozhassák a mesét. A gyermekeket is meg lehet tanítani egy mese bábozására, így csoport társaikat, kisebb, nagyobb gyerekeket, vagy a felnőtteket is szórakoztathatják. (Szilágyi, Mészáros 1954)

3. A mesével való találkozás alkalmai az óvoda falain kívül

3.1. A televízió

A televízió több mint 5 évtizede jelent meg életünkben és mára már mindennapi passzív szereplője annak. Az emberek ma már egyre inkább távolabb kerülnek a természeti környezettől mivel egyre több tárggyal veszik magukat körbe. Magyarországon ma már szinte minden családban megtalálható legalább egy televízió készülék. Az első tv csatorna 1957-ben indult el országunkban. Kezdetben heti 3 adásnap volt, amikor vagy filmet, vagy színházi előadást játszottak le. Napjainkban ez az adásrend már teljesen átalakult. Sorra jelentek meg a különböző csatornák, ma már mindenféle témájú műsort nézhetünk pl.: természeti, technikai, valóság show, énekes műsorok, mesék stb. (7).

Így már gyermekeink és mi magunk is ki vagyunk szolgáltatva a média pozitív és negatív hatásainak. Sok kutatást végeztek a televízió káros hatásaival kapcsolatban, de vannak pozitívumai is. Pozitív hatásai közé sorolhatjuk például az ismeretterjesztő műsorokat, amik szólhatnak más vidékek élőlényeiről, kultúrájukról stb., a gyermekek ismereteit bővíthetik, szókincsüket gyarapíthatják stb. Negatív hatásaira rengeteg kutatás irányul beleértve, ha egy gyermek nem a számára megfelelő műsort nézi, ezáltal személyisége torzulhat, agresszív viselkedést válthat ki, akár függőséget is okozhat. Egy kutató, Marie Winn szerint a gyermeki tv nézés teljes mértékben passzív tevékenység, a gyermeket nem a műsor tartalma, hanem a

képek, kontúrok, mozgás köti le és csak azért változtatja meg a gyermekkort, mert a szülők egy „nevelési segédeszközként” használják. Büntetés és a jutalom tárgya is egyaránt a televízió és alkalmanként „baby sitternek” is remekül használható. (Kósa - Vajda 1998)

3.2. A televízió hatása a gyerekekre

Manapság egyre több gyerek fejlődésében figyelhetők meg fejlődészavarok, mint például: szorongás, hiperaktivitás, agresszivitás, beilleszkedési rendellenességek stb.

A hazai televíziózás hajnalán kiváló írók, rajzolók dolgoztak a gyermekek színvonalas szórakoztatásán. (Bálint Ágnes: Mazsola és Tádé, Futrinka utca Csukás István és Sajdik Ferenc: Pom Pom, Süsü, csak hogy néhányat említsünk ezek közül a csodás mesék közül, amit akkoriban hétköznapról hétköznapra kísérhettek figyelemmel a gyerekek. Nem csak a magyar, de a külföldi mesék is színvonalasak voltak, így nem volt meglepő, hogy azokat is ugyanúgy szerették (pl.: Lolka és Bolka, Rumcájsz).

Ilyenkor senkinek sem jutott eszébe, hogy a televízió akár káros hatással is lehet a gyermekekre, személyiségük fejlődésére.

Amikor a készítők realizálták, hogy a gyerekek odafigyelnek a képernyőn megjelenő agresszióra, sorra gyártották az erőszakosnál erőszakosabb képsorokat, pedig a gyermekeknek mozgalmas képsorokra lett volna szükségük, erőszakra nem.

A 80-as évek második felének nagy amerikai hulláma a Tom és Jerryvel kezdődött. Nem fért ahhoz kétség, hogy az agresszivitás beáramlása a hazai televíziókba itt kezdődött el. Ekkor számos civilmozgalom indult útjára, hogy a felnőtteknek szóló filmek, amelyekben túlzott szexualitást, erőszakot stb. sugároztak későbbi időpontokban, amikor már a gyerekek alszanak, akkor sugározzák. Az aláírók csupán arról feledkeztek meg, hogy a gyermekeknek szánt műsorok szinte ugyanannyi erőszakot sugároznak, mint a felnőtteké, de ellentétben a gyerekekkel a felnőttek nem nézik a gyermekműsorokat, míg a gyermekek mind a kettőt.

Az ezredfordulón már külön gyermekcsatornák is megjelentek. Ilyen volt a Nickelodeon, Cartoon Network stb. Magyarországon bevezetésre került három kategória, amelyben életkor szerint sorolják be azt, hogy az adott film ajánlott-e a gyermek számára vagy sem: 12 év alatt csak felnőtt felügyelete mellett, 16 éven felülieknek, 18 éven felülieknek. Ezt kis karikák formájában közlik a nézőkkel, ami valljuk be nem ér semmit, mivel a gyerekek nagyon

gyakran néznek egyedül televíziót. Az nem kétséges, hogy a gyerek 8-10 éves koráig veszélyeztetettebb helyzetben van, mivel még nem tud különbséget tenni valóság és a képzelet között, mint a felnőtt.

Több kutató úgy véli, hogy a túlzott televíziózás negatívan befolyásolja az intelligencia fejlődését, szerepet játszik a hiperaktivitás kialakulásában, a kóros elhízásban, és az agresszív személyiségjegyek megjelenésében. Ennek ellentéte, hogy a televízió előtt eltöltött idő illeszkedik a gyermek napi tevékenységei közé, és, még ha meg is felel a gyermek életkorának, tanulásban, mind a színvonalas szórakoztatásban hasznos időtöltés lehet. (Ranschburg 2009)

3.3. Különböző gyermekeknek szánt műsorok

Manapság szinte bármilyen témájú műsort megtalálhatunk a televízióban. Készültek különböző csatornák, amelyek főként a gyermekeket célozzák meg. Ilyen mese csatornák például a Nickelodeon, Boomerang, Disney Channel, Cartoon Network stb. Ezeken rengeteg féle-fajta mesét vetítenek és különböző gyermekeknek szánt sorozatokat is. Az óvodáskorú gyermekek számára nem minden itt vetített mese megfelelő, vannak közöttük olyanok, amelyeket inkább az idősebb korosztály értelmének felelnek meg. A mesék túlnyomó része erőszakkal és agresszióval teli. A következőkben szeretnénk kiemelni négy mesét, amelyek az óvodáskorú gyermek számára is megfelelőek, és olyanokat, amelyek pedig nem.

Az egyik ilyen mese a Dragon Ball című japán manga sorozat,(1. kép) amely az 1990-es években nagy port kavart az országban. Ez a mese egy természetfeletti erővel rendelkező, másik bolygóról származó kis fiúról szól. A Dragon Ball című sorozatban hét darab kristálygömb felkutatásával próbálkozik, amelyek teljesítik egy kívánságát. A keresés során különböző kalandokba keveredik, mert más gonosz emberek is a kristálygömbökre vágynak, így sokszor kell szembe szállnia valamilyen gonosz lénnel. Eközben készül a harcművészetek nagytornájára. Tehát észrevehető, hogy rengeteg erőszakos jelenetet lehet benne látnia egy gyermeknek. Ennek a folytatása a Dragon Ball Z című sorozat, amelyben még inkább több harcos és véres jelenet látható, emiatt is indították el a „Dragon Ball per” néven ismert eljárást az egyik ismert csatorna ellen. Kutatások irányultak arra, hogy ez a mese a gyermekek személyiségének fejlődését gátolja és agresszív viselkedést vált ki. Be is tiltották a vetítését, vagyis pontosabban a csatorna döntött úgy, hogy ameddig tart a per leszedi a

műsorról, majd később az esti órákban, a 23:00-5:00 terjedő intervallumban sugározhatták csak. Sokan tiltakoztak emiatt, voltak olyan általános iskolák ahol aláírásokat gyűjtöttek, hogy a műsort vetítsék ugyanabban az időpontban, mint régen. Egy óvodás korú gyermek számára ennek a mesének az értelmezése igen nagy feladat, amit nem is tud rendesen kivitelezni, a sok erőszak benne, a majommá alakuló kisfiú, a halálból feltámadó emberek téves ismeretekkel látják el őket. A gyermek azt gondolhatja, hogy erőszakkal tud csak felülkerekedni azokon, akik őt bántják akár szóval vagy tettekkel, és, hogy a halál nem egy végleges állapot, hanem visszafordítható. Az ilyen típusú mesékkel tehát jó, ha vigyázunk, ha a gyermekek mégis ilyen látnak a tv-ben fontos, hogy beszéljünk velük erről és világosítsuk őket fel arról, hogy a valóélettől merően különbözik a tv képernyőjén látott világ (Kálmos 2003).

1. kép Dragon Ball Z című mese (Kálmos 2003)

Egy másik mese, ami inkább napjainkban meg osztja a véleményt arról, hogy gyermekeink nézzék vagy sem az a Spongya Bob kockanadrág című rajzfilm sorozat.(2. kép) Ez a mese egy tengerben élő szivacs mindennapjait és a vele történő eseményeket mutatja be. Különböző tengerben élő és nem ott élő élőlények a szereplői még ennek a mesének. Mindegyik szereplő, különböző tulajdonságokkal rendelkezik Például: Rák úr – ő a Rozsdás Rákolló vendéglő tulajdonosa, akinek a legfőbb tulajdonsága a kapzsiság, pénzért mindenre képes egy igazi zsugori. Patrik – ő egy tengeri csillag, aki a butaság és esztelenség megtestesítője. Szandi- ő egy mókus, aki e tengerfenéken találta meg otthonát, ő egy okosabb szereplője a mesének, aki nem riad meg az erőszaktól sem. Spongya Bob, ő a cím adója a történetnek, egy átlag alatti intelligenciával rendelkező, kedves, segítőkész, önzetlen élőlény. Egy kutatást is végeztek ezzel a mesével kapcsolatban. Ebben a tanulmányban 60, 4 éves korú gyermek vett részt. Három random csoportot hoztak létre. Az első csoport a Spongya Bob gyors ütemű rajzfilmet

nézte, a második csoport a lassabb ütemű Caillout-ot nézte 9 percig, még a harmadik csoport ez idő alatt rajzolóssal töltötte az idejét. A 9 perc lejárta után agyműködésüket vizsgáló tesztekkel töltették ki velük. Akik Spongya Bobot néztek azok 12 ponttal rosszabbul teljesítették a tesztet, mint a többi gyerek. Tehát az szűrhető le a tanulmányból, hogy a Spongya Bobhoz hasonló gyors ütemű rajzfilmek a gyermekek önuralmát és koncentrációját károsítják. Ennek ellenére ugyanúgy vetítik ezeket a meséket, arra hivatkozva, hogy ezek nem a 4 évesek számára szólnak, hanem a 6-11 éveseknek. (9)

2. kép Spongya Bob kockanadrág című mese (9)

A következő mese, amit kiemelnék, az a már régóta ismert Magyar Népmesék című műsor. (3. kép) Ez a mese a különböző ismert népmeséket dolgozza fel. Mese történetét láthatjuk, amelyeket egy mesélő kísért végig. Itt a gyermekek a más óvodában vagy otthon hallott meséket láthatják, így amit eddig csak elképzelték most megelevenedik számukra. Ezek a történetek nagyrészt az óvodás korúak számára megfelelőek, nem hosszú történeteket dolgoz fel, így a gyermek nem tölt hosszú időt a televízió nézésével. Hasonlíthatjuk akár egy diavetítéshez is a történetet, mivel a gyermek képeket lát, és a mesélő eleveníti meg őket, de különbség, hogy nem csak egymás után levetített képeket láthat, hanem összefüggő folyamatos mozgással kísért képkockákat. Nem muszáj nézni a gyermeknek a képsorokat elég, ha csak hallgatja a szöveget mivel, mint az óvodában vagy otthon, meséli el a mesélő a történetet.

3. kép Magyar népmesék című mese (9)

Régi idők meséje, felnőttek számára ismert főként, de ma is jelen van a gyerekek körében a Mazsola és Tádé című báb-filmsorozat. (4. kép) Ebben a mesében egy Manócska nevelget egy malackát és egy tengeri malacot. Olyan történeteket dolgoz fel egy-egy rész, amely egy átlagos gyermek problémája is lehet például: a „Szerencsére esik” című részben Manócska diós kalácsot szeretne sütni, és megkéri Mazsolát, hogy segítsen neki diót darálni, ő áthárítja a feladatot Tádéra, ő se akarja megcsinálni, így hát Manócska egyedül készíti el a süteményt, de büntetésből a két malacka nem kap belőle. Ezután rájönnek mindketten, hogy nem nagy dolog kivenni a részüket a munkából és így ők is élvezhetik legközelebb a munka gyümölcsét, ami ez esetben a kalács. Nevelő jellegű történetek ezek. A Mazsola és Tádé nem csak filmen, hanem könyvben is megtalálható, így akár a gyermek számára olvasni is lehet ezeket, a történeteket.

4. kép Mazsola és Tádé című mese (9)

Véleményünk szerint, nem zárkozhatunk el teljesen a televízió világtól, fontos, hogy a gyermekeink is megismerhessék azt, és a felnőttek kalauzolásával megfelelő ismereteket szerezzenek a televíziózásról. Fontos a helyes mintaadás, ha a gyermek azt látja otthon, hogy

a szülő folyamatosan a televízió előtt ül, a munkáját, feladatait, előtte végzi el, akkor a gyermek azt fogja gondolni, hogy ez a helyes viselkedés és ő maga is így fogja tenni majd ezt az élete során. Sok családnál a televízió akkor is be van kapcsolva, ha senki nem nézi azt. Az energiatakarékosság és a gyermekeink védelme érdekében, fontos lenne, ha ilyenkor ezeket, a készülékeket kikapcsolnánk.

4. A számítógép megjelenés, elterjedése

Az 1980-as évek és az 1990-es évek eleje tekinthető a személyi számítógépek fénykorának. A számítógépek történeti fejlődését generációkra szoktuk osztani, ami alapján a korokra jellemző tulajdonságaikkal jellemezhetők.

- 1) Első generáció: elektroncsöves gépek (1943–1954)
- 2) Második generáció: tranzistoros gépek (1954–1964)
- 3) Harmadik generáció: integrált áramkörös gépek (1964–1971)
- 4) Negyedik generáció: mikroprocesszoros számítógépek (1971–napjainkig) Ebbe a generációba születünk bele.
- 5) Ötödik generáció: avagy milyen lesz a jövő? Az ötödik generációs számítógépek fejlesztése napjainkban is folyamatban van.

A negyedik generáció legfontosabb eseményei közé tartozik az IBM System/370-es gépcsalád megjelenése, az első mikroprocesszor. 1972-ben jelennek meg az első tudományos célú zsebszámológépek, majd ezt követően 1974-ben megjelenik az első személyi számítógép, az Altair 8800 és 1981-ben jelenik meg az IBM PC, aminek leszármazottai mai életünk meghatározó elemei. (PC = Personal Computer, azaz személyi számítógép) (10).

4.1. A személyi számítógépek megjelenése

Az első ilyen személyi számítógép az Altair 8800 volt, ez indította el az elektronika máig tartó forradalmát. Egy elektronikai cég, a Tandy Corporation nevű cég 1977-ben kezdett

számítógépeket árusítani. Gépüknek két jellemvonása volt. Egy billentyűzet és egy katódsugárcsöves monitor. Ezután két mérnök-programozó (Stephen Wozniak és Steven Jobs) Apple Computers néven alapított egy számítógépgyártó céget. Az első Apple számítógépet 1977-ben adták el és máig a világvezető számítógép, illetve telefongyártásának és eladásának az élén állnak.

További fejlődések:

Az 1980-as évek egyik legnagyobb változása, hogy a hagyományos, parancsvezérlésű operációs rendszert felváltotta a grafikus felhasználói felület. Az ilyen felületet használó gépeknél, mint pl. az Apple Macintoshnál (majd később a Windowst futtató IBM PC-knél) a felhasználónak csak egy ikont kell a képernyőről kiválasztani egy funkció végrehajtásához. Már 1992-be a számítógépgyártás vált a világ leggyorsabban fejlődő iparágává. Egy kutatás eredménye kimutatta, hogy 1994-ben a világon mintegy 120 millió személyi számítógépet használnak. A személyi számítógépek megjelenése, kibontakozása után nem sokkal jöttek a laptopok, notebookok, tabletek, okos telefonok, amelyeken már ugyanúgy lehet internetezni, játszani, olvasni, dolgozni, mint a személyi számítógépeken. Sőt a 21. században már egyre inkább azt tapasztaljuk, mintha számos családnál a személyi (asztali) számítógépek helyét felváltották volna ezek a különböző internetezésre alkalmas eszközök (11).

4.2. A számítógép és az internet

Hogyan jött létre az internet?

Ha manapság az internetről beszélünk, többnyire ennek az egész világot átfogó hálózatnak csupán kicsiny szeletére, a World Wide Web-re (röviden WWW) gondolunk. A web csak 1992 óta létezik, s vele indult el diadalútjára az Internet, mint a minden magánember számára is hozzáférhető információs és kommunikációs médium.

Az Internet kezdetei azonban korábbra nyúlnak vissza. Az USA honvédelmi minisztériumában már a 60-as években fölmerült egy kommunikációs rendszer létrehozásának gondolata, amely akkor is működőképes, ha bizonyos részei megsemmisülnek. Ezt nagyteljesítményű számítógépek, úgynevezett hostok (angol szó, jelentése: vendéglátó)

felállításával oldották meg. Ezeket kis komputerekkel hálózattá kötötték össze. Valamelyik rész kiesése esetén a többi továbbra is képes volt adatcserére.

Az internet manapság ezen az elven működik, azzal a különbséggel, hogy itt nem nagyteljesítményű számítógépeket kapcsolnak össze, hanem sok helyi és független hálózatot. Az internet első változatát ARPAnet-nek hívták. A hálózat hamarosan felkeltette az egyetemi kutatók érdeklődését.

4.3. Internet a mi korunkban

Mára pedig az internet szinte mindenhol megtalálható, nemcsak számítógépek, hanem okos telefonok, tabletek által is használható akár otthon, akár éttermekben, cégeknél, különböző boltokban stb. Szóval ki lehet jelteni, hogy az internet körbevesz bennünket, s ebbe születünk bele mi és a mostani óvodáskorú gyermekek egyaránt. Az interneten számos lehetőség adódik számunkra. Csekket fizethetünk online átutalással, vásárolhatunk, rendelhetünk akár a közeli étteremből a kedvenc menünket, már telefonálással sem kell tölteni az időnket, pénzünket. Nem is tudjuk, mi lenne velünk internet nélkül, pedig eddig szüleink, nagyszüleink el se tudták képzelni mi is az.

Az előbb néhány pozitív példát írtunk mi mindenre is lehet használni ezt a csodálatos találmányt, pedig az internetnek vannak negatív hatásai is. Ezért kell arra figyelniük mire is használjuk azt. Fontos, hogy a gyermekeinkkel a számukra megfelelő oldalakat ismertessük meg, amelyek hatással lehetnek a megfelelő irányba való fejlődésükre, személyiségformálásukra, tudásgyarapításukra egyaránt. Kezdetben a szülővel üljön le a számítógép elé a gyermek. 3-4 éves korban még ne használjunk internetet, csak fejlesztő játékokkal ismertessük meg őt. Később, amikor már vágyik az önálló mozgástérre engedélyezzünk neki előre megszabott időt a számítógép előtt, de korlátozzuk a „szörfözését a neten”. Erre azért van szükség, hogy ne olyan oldalakra tévedjen, ami negatív hatással lehet rá, vagy olyat tanuljon meg onnan, ami befolyásolhatná fejlődését, viselkedését, életszemléletét. (Hafkemeyer 1999)

A számítógépes játékok az interakcióval hozható összefüggésbe, ugyanis itt a gyerekek már nem passzív megfigyelői valaminek, hanem az események aktív irányítójaként vannak jelen.

A szakirodalom a számítógépes játékok számos típusát különbözteti meg:

- -stratégiai játékok,
- fejtörők (tetris)
- logikai játékok
- autóvezetési és szimulációs játékok
- akciós játékok
- kaland és szerepjátékok (Ranschburg 2009)

4.4. A számítógépes játékok és az erőszak

Amikor megkezdődött a számítógépes játékok áramlási hulláma, a pszichológusok azt feltételezték, hogy az erőszak, ami ezekben a játékokban megjelenik, négy sajátos okból még nyomatékosabban hat a fiatalok viselkedésére, mint a televíziós műsorok.

1. A gyerekek nagyobb valószínűséggel utánozzák az olyan karakter cselekvéseit, akivel azonosulnak. Pl. egy játék keretein belül a lövész, vagy a vadász.
2. A számítógépes játékokat nem csak nézik, hanem aktív cselekvőik lesznek azoknak, és maguk idézik elő ezeket a képernyőn megjelenő agresszív aktusokat.
3. Tudjuk azt, hogy ismétlés a tudás anyja. Ha a gyerekek folyamatosan újra és újra ugyanezekkel a játékokkal játszanak, akkor az agresszivitás a saját karakterükben is meg fog jelenni.
4. Tudjuk a tanulást nem csak az ismétlés, hanem a jutalmazás is elősegíti, s a számítógépes játékok kivétel nélkül a jutalmazás elvén alapulnak. Pl. aranytallér, pontok, érmék gyűjtése a játékon belül stb. (Ranschburg 2009)

2001-ben egy szerzőpáros (Anderson és Bushman) 35 agresszív játék hatását vizsgálta. A kutatók megállapították, hogy az általuk elemzett kutatások eredményei megerősítették egymást abban, hogy:

- Az erőszakos játékok növelik a játékosok élettani izgalmi szintjét (szívritmus, vérnyomás növekedése játék közben).

- Az erőszakos játékok növelik az agresszív gondolatok mennyiségét, mivel nem tud különbséget tenni szándékos és véletlen között. Így az agresszív személyiségű gyerek mások cselekedetei mögött szándékosságot, rosszindulatot feltételez.
- Az erőszakos játékok növelik az agresszív cselekedetek valószínűségét. (Ranschburg 2009)

4.5. Óvodások a számítógép előtt

Ranschburg Jenő könyvében egy öt éves kislány példájáról olvashatunk, aki a csoportszobában lévő számítógépen tevékenykedik. Egy fejlesztő programmal játszik, aminek képernyőjén egy asztalterítő látható rajta egy szem kockacukorral. Eszti pedig a kis hangyát (kurzort) irányítja, aki igencsak éhes. „Jobbra, balra, előre, hátra” közli egy hang s Eszti követve az utasításokat néhány pillanat alatt célba ér. A következő feladat, hogy a kis, közepes és a nagy között különbséget tudjon tenni. Ezt egy cipőpolccal szemlélteti a játék, amelyen kicsi, közepes és nagyméretű cipők sorakoznak fel, majd egy hang azt mondja: „Én vagyok a legkisebb, cipőt szeretnék” a következő pedig azt, hogy én vagyok a „Behemót”, így Esztinek párosítani kell a cipőket nagyság szerint. Így a gyermek játékosan tanulja meg a méret fogalmát. Az óvodáskorú gyerekek ugyanis képekben gondolkodnak, mivel még nincsenek tisztában a fogalmakkal. Megjelenik benne a matematikai nevelés, ami igen fontos, mivel az irányok és az arányok ismerete egyaránt fontos a gyermek iskolaérettségi vizsgálatához. Számos fejlesztő program létezik, ami elősegíti a gyermekek játékos módon történő tanulását anélkül, hogy észrevennék azt, s amellet, hogy élvezik is. Sok dolgot tanulhatnak meg pl. a természetről, mennyiségekről, problémamegoldásról, időjárásról stb. ún. „kakaó biztos” számítógépen. Megismerkedhetnek olyan tájakkal, állatokkal, eszközökkel stb., amelyekkel a saját élőhelye adottságai miatt nem találkozhat személyesen. (Ranschburg 2009)

Bill Gates azt vallja, hogy még mindig jobb, ha a gyerek a számítógép rabjává válik, mint hogyha tévét néz, mert a számítógép legalább választások elé állítja, mivel tévézés közben nem erőlteti meg az ember az agyát. Gates szerint a televízió csoportos tevékenység, a számítógép viszont egy magányos tevékenység, amelynek segítségével a gyerekek felfedezhetik, mi érdekli őket igazán. Szerinte a gyerekeknek 2-3-4 évesen kell először

foglalkozni számítógéppel. A számítógép olyan, mint a könyv korai használata. A végcél az lenne, hogy a számítógépes ismeretek is, olyan alapvetőek lennének, mint az írás-olvasás. A világháló tele van érdekes és fontos információval, de hazugságokat, értelmetlenségeket is találhatunk rajta. Ezért fontos az olyan oldalak szűrése, tiltása akár az otthoni, akár a könyvtári, iskolai számítógépeken, amelyek negatív hatással lehetnek a gyermekek viselkedésére, magatartására, személyiségére egyaránt. (Lowe 1999)

4.6. Gyermekeknek szóló számítógépes programok, weboldalak

Manapság már nem csak felnőtteknek készítenek számítógépes programokat, hanem a fiatalabb korú, akár óvodás gyermekeknek is. Ilyenek például a különböző logikai, fejtörő feladatokat kínáló programok, különböző rajz programok vagy éppen játékos nyelvoktató programok. Ma már az interneten keresztül is elérhetőek különböző fejlesztő programok. Ilyen oldal például az oktatoprogram.lap.hu, egyszervolt.hu, ahol különböző korosztályú gyermekeknek szánt programok megtalálhatóak. Vannak itt számítógépes kifestők, rajzprogramok, Hangyácska és a logikai készlet nevű logikai program stb. Gyerekek sokat tanulhatnak és fejlődhetnek ezekkel a programokkal, de fontos a szülői felügyelet, kontroll. Hasznos weboldal még szülőknek és gyermekeknek egyaránt az egyszervolt.hu. Különböző mesék, játékok találhatóak ezen az oldalon, ahol a gyerekek is élvezhetik a különböző játékokat és meséket, és a szülők is hasznosan felhasználhatják.

4.7. Mesék megjelenése a számítógépen

A nagyszüleink korában még nehezen volt elképzelhető, hogy egy „gép” azaz, a számítógép segítségével filmeket, sorozatokat vagy meséket nézzenek kényük, kedvük szerint. Nagy újdonságnak számított az 1976-ban kifejlesztett videó kazetták, vagyis a VHS (Video Home System) megjelenése. Gyorsan elterjedt és ismert lett ez az eszköz a világban. Már 1977-től sorban nyíltak meg a videó kölcsönzők Magyarországon is, és így a különböző tartalmú filmek, mesék könnyen elérhetővé váltak az emberek számára (12). Manapság már elavultnak számítanak ezek az eszközök, szerepét felváltották egy időben a strapabíróbb DVD lemezek. Már 1996-ra kifejlesztették ezeket a lemezeket, amelyek egy másolás védelmi

mechanizmussal rendelkeztek, ezáltal próbálták megvédeni a lemezeket a kalózkodás veszélyeitől. Japánban 1996 végére már megjelentek az első DVD-lejátszók. Rövid időn belül rengeteg példányban keltek el ezek az eszközök világszerte. Az internet elterjedésével még könnyebben és egyszerűbben hozzá lehet férni a különböző filmekhez, mesékhez. Ma már elég, ha az ember bekapcsolja a számítógépét és különböző letöltő oldalakra felregisztrálva, már jó minőségű filmekhez is hozzájuthatnak. Nem is szükséges letölteni ezeket a fájlokat, akár már online is megnézhetők. A különböző videó portálok vagy oldalak segítségével, néhány kattintás és egy kis keresgélés után már élvezhetjük a különböző filmeket, műsorokat a saját otthonukban (13).

Véleményünk szerint, ha megfelelő programmal, játékkal játszik a gyermek könnyebben és hatékonyabban tanul a számítógép segítségével, de nagyon fontos megválogatni ezeket a lehetőségeket, és fontos a megfelelő egyensúlyt kialakítani, hogy ne csak a számítógép előtt történjen a tanulás. Ilyen fejlesztő program pl. az Edmark, ami a tanító funkciók mellett figyel arra is, hogy a magányos számítógépezéssel eltöltött idő, közös játékban folytatódjanak, így nem lesz az, hogy a gyerek elzárkózna a társas tevékenységektől és akár több órán keresztül is a számítógép előtt ülne. Másrészt viszont hasznosak ezek a programok a hátrányos helyzetű gyermekek mentális felzárkóztatására is. A mai világban elkerülhetetlen dolog, hogy a gyermekek találkozzanak a számítógépekkel, tehát célszerűbb inkább, ha mi magunk ismertetjük meg velük ezeket. Szerintünk fontos lenne, ha a gyermek a számítógép elé ül, azelőtte töltött időt korlátozzuk és felügyeljük arra, hogy mit is csinál az eszközön. Különböző szűrő programokat is bekapcsolhatunk, és egyes oldalakat letilthatunk, hogy a gyermek véletlenül se akadjon az internet világában olyan weboldalra, ami bármilyen módon is lelkiileg problémát okozhat számára vagy éppen nem neki a megfelelő. Egyszerű megoldás a szülők, nagyszülők, felnőttek számára, ha nem szeretnék, hogy a gyermek az internetet használja, hogyha egyszerűen lekapcsolja, addig még a gyermek a számítógép előtt ül.

5. Egyéni kutatás

Már a bevezetőben említettük, hogy szeretnénk megvizsgálni, hogy az óvodáskorú gyermekek, hogyan dolgozzák fel a különböző módszerekkel átadott meséket. Három módszert fogunk megvizsgálni, az óvodapedagógus mesemondása, mese nézését valamilyen audiovizuális eszközön és egy óvodapedagógus által bábozással közvetített mesét. A

mesehallgatás, nézés után a gyerekeket megkérjük rá, hogy rajzolják le a számukra kedvenc jelenetüket, szereplőket.

Ezek alapján feltételezzük, hogy a gyermekek figyelmét leginkább az audiovizuális eszközök nézése fogja lekötni leginkább. A mozgékonyabb és elevenebb gyermekek is jobban fognak figyelni, mint, ha csak mesemondást hallgatnának, mivel így nem csak egy érzékükre hatunk, nem csak hallják, hanem láthatják is az eseményeket. Az audiovizuális eszköztől való nézés után a bábozás lesz a második legnépszerűbb a gyermekek között. Ugyanúgy látják is és hallják az eseményeket, de az audiovizuális eszközön lejátszott mese, színesebb, zenei aláfestéseket tartalmaz, és a szereplők ábrázolása, mozgása jobban kivitelezett, mint bábozás során.

A mese hallgatása, nézése után a gyermekekkel azért rajzoltatunk, mert azt feltételezzük, hogy a mesemondás után a fantáziájukat jobban tudják alkalmazni és szárnyaltatni, mint a mese nézése, vagy bábozása után, mivel itt látják is a mesét ezért nagyvalószínűséggel a szereplőket úgy fogják ábrázolni, ahogy a mesében, vagy a bábozás során látták. A gyermekek egyik tanulási módszere az utánzás, emiatt is fogják a látottak alapján ábrázolni a mese jelenetet, vagy szereplőket.

Vizsgálataink során fontosnak tartjuk megismerni a szülők iskolai végzettségét és az otthoni meseolvasási, mesenézési szokásokat. Ez alapján feltételezzük, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők körében, nagyobb aránnyal olvasnak, vagy mondanak mesét a gyermekeiknek, mint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők. Arra is keressük a választ, hogy a mesekönyvön kívül otthon milyen módon találkoznak a mesékkel.

Ezeknek a feltételezéseknek a cáfolása, vagy megerősítése érdekében a szakirodalmi kutatás mellett egy óvodai csoporttal vizsgálatokat végeztünk.

5.1. Minta

A résztvevői Négyszínvirág Óvoda és Bölcsőde adta a helyszínt. Egy vegyes csoportban végeztük a megfigyeléseinket, ahol Porkolábné Dr. Balog Katalin komplex prevenciós nevelési program alapján kidolgozott saját nevelési programmal dolgoznak. A csoportban 26 gyermek jár (15 fiú és 11 lány), ebből 11 gyermek nagycsoportos, 10 gyermek középsős és 5 gyermek kiscsoportos. A gyermekek nagy része hátrányos helyzetű (22) és ebből 15 gyermek

halmozottan hátrányos helyzetűnek számít. Tizenöt szülő vallja magát roma nemzetiségűnek és 3 sajátos nevelési igényű gyermek is jár a csoportba.

5.2. Módszer

A kérdőívvel azt a hipotézisünket, miszerint a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők nagyobb arányban mesélnek a gyermekeiknek, szeretnénk alátámasztani vagy megcáfolni. Az óvodában történő megfigyelésekkel azt a feltételezésünket szeretnénk volna, megcáfolni vagy alátámasztani, miszerint a gyermekeknek a mesekönyvből való mesélés után nagyobb kedvük lesz az alkotáshoz, és a kivetítőn keresztül látott mese lesz az, ami leginkább leköti és felkelti az érdeklődésüket. A beszélgetés az óvodapedagógussal azt a cél szolgálta, hogy a gyerekeket jobban megismerhessük, így egy pontosabb képet kapjunk róluk.

Tevékenység vezetése

Az óvónő elmondása alapján a szülők túlnyomó része nem olvas otthon mesét a gyermekének és sajátos világnézetük, és meggyőződésük alapján nevelik őket, ami nem minden esetben hat gyermekekre pozitívan. Egyik hipotézisünk igazolásának vagy cáfolásának vizsgálatára az alábbi tevékenységeket végeztük:

Példa a felolvasott mese feldolgozására (lásd: 1.melléklet)

Az egyik napon a gyermekek, a mese meghallgatásával dolgozták fel a mesét. A tevékenység elkezdése előtt a magyar népmese szignáljának lejátszása történt. Ezzel jelezve a gyermekek számára, hogy valami történi fog. A nagyobbak már jól tudták a szokásokat, hogy ilyenkor helyet kell foglalniuk a mese sarokban. Az „Erdei cserebere” című mesét olvasta fel nekik az óvónő. A mese elkezdése előtt megkérte őket, hogy jól figyeljenek arra, amit hallanak, mert a végén fel kell eleveníteniük, hogy milyen gyümölcsök, zöldségek és állatok szerepeltek a mesében. A mese olvasása közben a gyermekek figyelme sokszor elkalandozott. Az elevenebb gyermekek a figyelni akaró gyermekek figyelmét is csöndben, el tudták terelni. Nem történt meg a mese átélése, a beleélés. A mese végén megbeszélték, hogy miket hallottak a gyermekek és mivel a figyelmük nem összpontosult megfelelően a mesére, így problémájuk volt annak felidézésével is. Felelevenítették az előző heti erdei óvodai élményeiket, hogy el tudják jobban képzelni, hogy milyen is egy őszi erdő. Az óvónő felajánlotta nekik, hogy

akinek lenne-e kedve rajzolja le a mese egy-egy jelenetét, szereplőjét. Néhány kivétellel a gyermekek mindannyian leültek rajzolni. Voltak kiemelkedően ügyes gyerekek, akiknek kevesebb biztatásra és dicséretre volt szükségük, hogy végig csinálják a feladatot. Voltak olyan gyermekek, akik a feladattól teljesen eltérő dolgokat rajzoltak le a lapra. Az előző heti erdei óvodai élményeikre építették azt, amit a rajzban megjelenítettek.

Példa a kivetített DVD filmen keresztül történő mesefeldolgozásra (lásd: 2.melléklet)

Egy másik napon gyermekek a „Szóló szőlő, mosolygó alma és a csengő barack” magyar népmesét ismerték meg. A mesét kivetítőn keresztül nézhették meg a gyermekek. Az óvodában van egy különösen az ilyen alkalmakra kialakított helyiség, ezt mozi szobának nevezik. Minden hónapban valamilyen mesét az „ovi mozi” keretein belül nézhetnek meg a gyermekek. Nagyon izgatottak voltak már a délelőtti folyamán, mert tudták, hogy egy új történetet fognak megismerni. Átmentünk a szobába, elől ültek a lányok, a fiúk pedig mögöttük. Elmondtam nekik a mese címét és elcsöndesedtek. Elindult mese. A gyermekek csöndben, ámulatlan nézték a kivetítőt. Az elevenebb gyermekek is nyugodtan és csöndben végig bírták nézni a mesét. Sokkal jobban figyeltek erre, mint a hallott mesére. Véleményünk szerint, azért lehet ez mivel a látott mese több érzékszervükre hat, ezt láthatják is és nem csak hallják. A mese alkotói olyan képi világot jelenítenek meg a gyermekek számára, ami odavonzza a tekintetüket és le is köti azt. A mese megnézése végén felajánlotta az óvónő a gyermekek számára, hogy aki szeretné, lerajzolhatja a képzeletében megjelenő várat vagy a királylányok ruháját. A gyerekeknek sokkal nagyobb kedvük volt az alkotásra, mint a hallott mese után. Szinte minden gyermek örömmel ült le az asztalhoz, hogy kezdett neki az alkotásnak. A gyerekek egy része a királylányok ruháit díszítette ki nyomdázással. Szébbnél, szebb képek születtek. A többi gyerek, a másik asztalnál rajzolt, ötletekkel teli képeket készítettek. Voltak olyan gyerekek, akik nem álltak le egy kép elkészítésénél, hanem többet is megcsináltak.

Példa a mese bábbal történő feldolgozására

A gyerekek egy bábozást nézhettek meg. A kötélhúzás című mesét bábozták el az óvónők. Interaktív előadás volt, a gyerekeket is bevonták beszélgetés formájában. Énekeltek, verseltek és a válaszaikkal segítették a két szereplőt. Két kutyáról szólt a történet akik barátok voltak. Egy őszi napon találkozott a két barát és mivel nagyon unatkoztak kötélhúzást játszottak. Az egyikük sokkal gyengébb volt, ezért elkeseredett. Barátja tanácsára tornázani kezdett, hogy

felerősödjön. Ezután újra kötélhúzásba kezdtek és tornának köszönhetően a másik barát nyert. Nagyon élvezték az előadást, sokat nevettek, a legkisebbeket is teljesen elvarázsolta a műsor. Voltak olyanok, akik inkább mással próbálták lekötni a figyelmüket egy idő után, de a többségük végig figyelte az egész előadást. Véleményünk szerint, mivel a gyerekekhez szóltak a szereplők ezért gondolta egy-két gyermek azt, hogy számukra lehetőség van a beszélgetésre, viháncolásra. A bábozás végén felajánlottuk a gyermekeknek, hogy ha kedvük van, rajzolják le a kedvenc jelenetüket az előadásból. Kevesebb gyermeknek volt alkotási kedve, mint a mese nézése után, de többen és nagyobb kedvvel alkottak, mint a mese hallgatása után. Sokkal jobban megragadt bennük a mese egy-egy jelente, mint mikor hallották azt. Itt is igaz az a tény, hogy a mesét nem csak hallhatták, hanem láthatták is.

5.3. Értékelés

Különböző megfigyelési szempontok alapján figyeltük meg a gyerekeket. Ezek a szempontok a következők voltak:

- Melyik az a módszer, amelyik leginkább leköti a gyermekek figyelmét?
- Melyik módszer után nagyobb az alkotási kedvük?

A három módszer megtekintése után, elmondható, hogy a feltételezésünk azzal kapcsolatban, hogy a gyermekek nagyobb kedvvel alkotnak-e, és jobban kihasználják fantáziájukat a mese hallgatása után cáfolható. A kivetítőn keresztül látott mese után kivétel nélkül minden gyermek szívesen alkotott, örömmel és rengeteg ötlettel ültek le az asztalhoz lerajzolni az újonnan szerzett élményeiket (1. táblázat).

Szempontok	Mesekönyvből olvasott mese	Kivetítőn keresztüli mesemondás	Mese átadás bábok segítségével
érdeklődésük	25%(6)	100%(26)	75%(18)
a gyerekek mese átélése	25% (6)	100% (26)	75% (18)
alkotási kedvük	75%(18)	100%(26)	90%(24)

1. táblázat: megfigyelések eredménye

A gyerekek nagyobb kedvvel alkottak, és jobban használták fantáziájukat mese megnézése, hallgatása után. Igazolást adott az, hogy a gyermekek figyelmét leginkább a mese megnézése köti le, míg bábozás során kissé elkalandozik a figyelmük és a mese hallgatása az, ami a legkevésbé köti le őket. Véleményük szerint, azért van ez, mivel az óvónő által elmondott tapasztalatai szerint a gyerekek nagy része nem találkozik a meseolvasással, mondással otthon, családi körben. Inkább a televízió az, ami a családok életében nagyobb szerepet játszik így a gyerekek az óvodában is ezt a módszert kedvelik leginkább. Véleményük szerint, ha más társadalmi rétegből származó gyermekeket vizsgálnánk, lehet, hogy merőben eltérő eredményeket kapnánk.

5. kép 5 éves kislány mesehallgatás utáni rajza

Az 5. képen egy 5 éves kislány rajza található, melyen megfigyelhető, hogy nem fogta meg a mese, nem figyelt oda arra, amit hallott így nem is volt mit a lapra vetnie. Az óvónő elmondása alapján a kislányra jellemző, hogy ügyes és képzeletét nagyon jól használja. A rajza milyenségét magyarázhatja az is, hogy nem volt az nap jó kedvében, éppen egy rosszabb napján „fegtük ki” őt.

6. kép 5 éves kisfiú rajza mesenézése után

A mese kivetítőn való nézése után egy 5 éves kisfiú a 6. képen látható rajzot készítette. Az óvónő is nagyon meglepődött rajta, hogy ennyire kihasználta a lapot, és hogy a fantáziáját nagyon ügyesen használta ez a gyermek. Az óvónővel folytatott beszélgetés során megtudtuk, hogy ennek a kisfiúnak a motiválhatósága jóval nehezebb, mint a társaié, ezért volt új dolog az, hogy a mesenézés után milyen kreatívan alkotott.

7. kép 5 éves kisfiú rajza mesenézés után

Ez az 5 éves kisfiú egy várat (7. kép) nyomdázással díszített ki. Örömmel ült le az asztalhoz és kezdte el a munkát.

8. kép 5 éves kisfiú rajza bábozás megtekintése után

A 8. képet ugyanaz a kisfiú készítette, mint aki 6. képen szereplő rajzot is. A bábozás után is örömmel ült le alkotni. Itt látható, hogy a mese megnézése után mennyivel esztétikusabb képet készített, mint a bábozás után.

6. Kérdőív elemzése

A kérdőívek elkészítésével és kitölttetéssel, szeretnénk volna megvizsgálni, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők körében, nagyobb aránnyal olvasnak-e, vagy

mondanak mesét a gyermekeiknek, mint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők. Arra is keressük a választ, hogy a mesekönyvön kívül otthon milyen módon találkoznak mesékkel a gyerekek. Papír alapon két óvodába adtuk ki ezeket és interneten egy online kérdőíves portál segítségével próbáltuk minél több emberhez eljuttatni kérdéseinket(lásd 3.melléklet). Kérdőívünket 123 ember töltötte ki, ebből 90% (112) nő és 10% (11) férfi. A legfiatalabb ezek közül 18 éves, még a legidősebb 60 éves, a kitöltők átlagéletkora pedig 36 év.

A legmagasabb iskolai végzettsége

9. diagram: Iskolai végzettséget bemutató diagram

Válaszadóink 50%-a (62) egyetemi/főiskolai végzettséggel rendelkezik, 20%-uk (24) gimnáziumi, 18%-uk (22) szakközépiskolai, 8%-uk (10) szakmunkásképzői és a maradék 4% (4) pedig az egyéb lehetőséget választotta (lásd. 9. diagram).

Szokott mesélni gyermekének?

10. diagram: Szülők otthoni mesélési szokásai

Arra a kérdésre, hogy „szokott-e mesélni gyermekének” a szülők többsége az „igen, majdnem mindennap” választ jelölte be. Ahogy ez a 10. diagramon is látható a megkérdezettek több, mint felét jelenti. (57%) A maradék 43% pedig hetente 3-4 alkalommal, ritkábban vagy soha nem mesél otthon gyermekének.

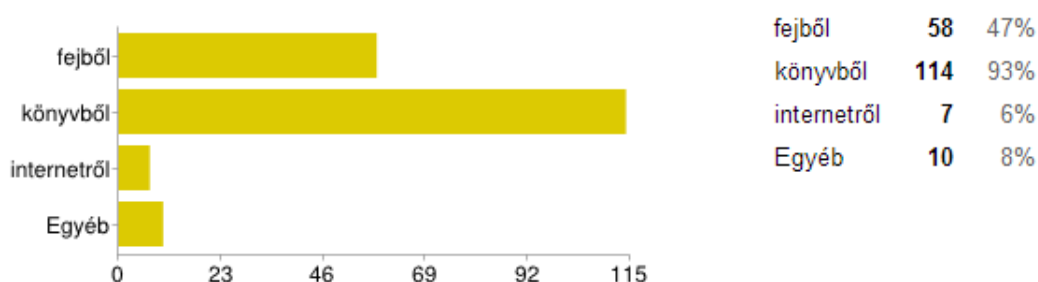
Első hipotézisünk bizonyítása érdekében táblázattal összegeztük az eredményeket (2. táblázat).

Válaszok	Egyetem/ főiskola	Gimnázium	Szakközép- iskola	Szaktanulmány- képző	Egyéb
igen	45	8	12	2	3
3-4 alkalommal	6	8	5	7	0
Ritkábban	7	8	5	3	2
sose	2				

2. táblázat: A szülők iskolai végzettsége és mesélési szokásai

Szemmel látható, hogy 70 válaszadóból 45 egyetemi végzettséggel rendelkezik és mindennap mesél gyermekének, így beigazolódik az, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők többet mesélnek gyermekeiknek (lásd. 2. táblázat).

Ha igen, akkor milyen eszközzel? (több lehetőséget is bejelölhet)

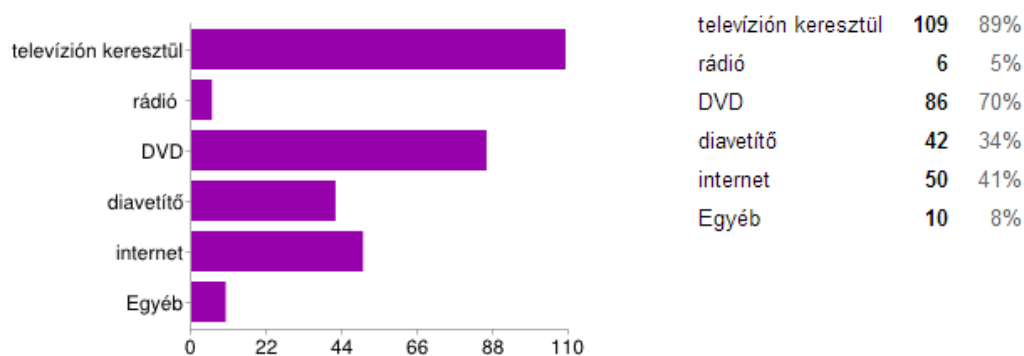

11. diagram: Mesélés eszközei

A szülők válaszaiból kiderült, hogy aki mesél gyermekének 93%-ban könyvet használ, 47%-uk fejből is mond meséket, míg a maradék százalék internetről, diafilmről és egyéb eszközzel olvas (lásd. 11. diagram).

Szerettük volna azt is felmérni, hogy mesekönyvön kívül otthon milyen formában találkozhatnak mesével a gyerekek és a szülők ezt milyen audiovizuális eszköz felhasználásával közvetítik feléjük.

Könyvön kívül milyen formában találkozik gyermeke a mesével? (több lehetőséget is bejelölhet)

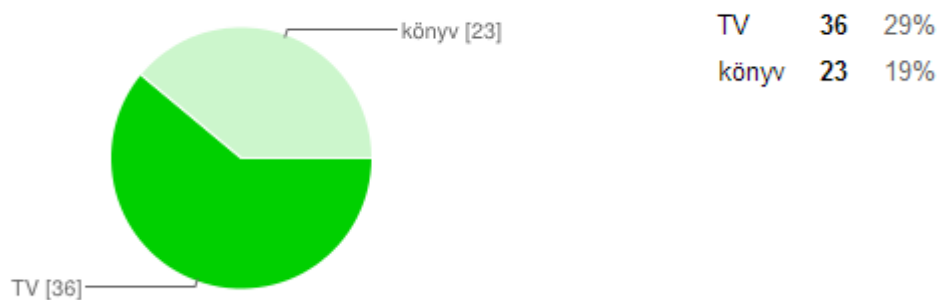

12. diagram: A gyermek mesével való találkozása

A megkérdezettek válaszaiból kiderült, hogy a gyermekek 89%-a televíziós készüléken keresztül néz mesét, míg a második legtöbb válasz a DVD lemez segítségével. (70%) (lásd. 12. diagram).

Kérdőívünkben arra is nagy figyelmet szenteltünk, hogy a gyermekek álom világával is foglalkozzunk, mivel az előbbieken is említettük, szerintünk az audiovizuális eszközök által közvetített mese hatására rosszat álmodik a gyermek, nyugtalan lesz éjszaka.

A TV-ben látott mese után álmodik inkább vagy a könyvből olvasott mese után?

13. diagram: Mikor álmodik a gyermek?

A válaszadó alanyok gyermeke túlnyomó többségben szokott álmodni az adott mesével, (60%) amit napközben hall, esetleg lát. Erre vonatkozólag kíváncsiak voltunk arra, hogy a TV-ben látott, vagy a mesekönyvből hallott történet után álmodik-e a gyermek. Erre a kérdésre csak azok válaszoltak, akinek gyermekük álmodik valamelyik médium hatására. Az eredményen jól kivehető, hogy a gyermekek a TV-ből közvetített mese után álmodnak leginkább (lásd. 13. diagram).

7. Összegzés

Eredményeink összegzése után elmondhatjuk, hogy sikeres kutatást végeztünk annak érdekében, hogy az általunk felállított hipotéziseket alátámasszuk, avagy megcáfoljuk. Az óvodában végzett megfigyelések alátámasztották azt a feltételezésünket, miszerint a gyermekek figyelmét leginkább a kivetítőn keresztül látott mese fogja lekötni. Cáfolható az a hipotézisünk, miszerint a gyermekek alkotó kedve és fantáziája a mesekönyvből való olvasás után bontakozik ki leginkább. Beigazolódott az a tény, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező emberek többet olvasnak gyermekeiknek és leginkább könyvből, míg az alacsonyabb végzettséggel rendelkezők ritkábban olvasnak gyermekeiknek.

Azt a következtetést is levonhatjuk, hogy ma már szinte minden háztartásban megtalálható a televízió, így nem volt meglepő, hogy a mesekönyv után ez a médium az, amelyen a legtöbben nézetnek mesét gyermekükkel, de ennek van negatív oldala is, mivel, mint kiderült a TV-ben látott mese, és egyéb történetek után álmodnak a legtöbbet. Fontos, hogy a megfelelő ellenőrzés mellett engedjék a szülők gyermekeiket az audiovizuális eszközök világába.

A jövőben szeretnénk újabb megfigyeléseket végezni egy olyan óvodában, ahol a gyermekek szociális háttere magasabb színvonalú, mint ebben az óvodában. Felmerült bennünk, egy újabb feltételezés, miszerint a jobb társadalmi helyzettel rendelkező szülők, jobban odafigyelnek gyermekeik mesével való találkozásainak lehetőségével és többet olvasnak gyermekeiknek. Szeretnénk egy interjút készíteni a vésztői óvoda óvodapedagógusával, hogy megtudjuk mi motiválta a mesék kiválasztásánál.

8. Felhasznált irodalom

Antal Erika. A figyelem fogalma és formái.

<http://mlmhogyan.com/pszichologia/tag/megosztott-figyelem/> (2014.november.12)

Dankó Ervinné. Irodalmi nevelés az óvodában. Okker Kiadó. Budapest 2004 131-165. o

G. Solymos Neszta. Bábu, bábjáték, személyiségformálás I. Népművelési Propaganda Iroda. Budapest 1979 5-8. o.

Hafkemeyer, Christof. Az internet (mi micsoda). Tessloff és Babilon Kiadó. Budapest 1999

Horgas-Levendel-Trencsényi 1976. A gyerekek másképp olvasnak. Minerva Kiadó. Budapest

Kálmos Borbála 2003. Az erőszakosság relativitásának elmélete.

http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_04_tel/01_eroszakosság_relativitasanak
(2014.október.05.)

Kiss Lajos 1976. Az óvodás gyermek irodalmi nevelésének pszichológiai alapjai és pedagógiai problémái.

Kósa Éva, Vajda Zsuzsanna. 1998. Szemben a képernyővel. Eötvös József Könyv kiadó BT. Budapest.

Lowe, Janet 1999. Bill Gates mondja. Athenaeum Kiadó Kft. Budapest

Mérei Ferenc és V. Binét Ágnes. 1998. Mese-vers az óvodában. Medicina Könyvkiadó Zrt. Budapest

Ranschburg Jenő. 2009. Áldás vagy átok? - Gyerekek a képernyő előtt. Saxum Kiadó. Budapest 11-40. o, 123-136.o

Szilágyi Dezső - Mészáros Vincéné. 1954. Bábjáték az iskolában és az óvodában. Művelt nép Kiadó. Budapest

Szinger Veronika 2008/1. 39. szám IX. évfolyam. Mese az óvodában. Fordulópont. Pont Kiadó. Budapest 64-72. o

Vajda Aurél. 1972. Az irodalmi ábrázolás eszközeinek hatékonysága a gyermek személyiségének fejlődésében.

Zilahy Józsefné. 1998. Mese-vers az óvodában. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest

Elektronikus és internetes forrás hivatkozása:

- (1) KSH: Jövedelem eloszlás- szegénység (2003-2013)
http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_6_1.html (2014.november.02.)
- (2) Generációk közötti szolidaritás – Együtt a neten
<http://www.intergeneracio.hu/2011/12/18/x-y-z-generaciok-a-vilaghalo-vonzasaban/>
(2014.november.12.)
- (3) A XI. Kerületi Logopédia Intézet lapja 2009. december
http://www.logopedia11.hu/files/December_2009_01.pdf (2014.november.12)
- (4) Óvodatár,
http://www.ovodatar.hu/tudastar/torvenyek/korm_rendelet_az_ovodai_neveles_országos_alapprogramja/ (2014.09.10.)
- (5) Az új Óvodai Nevelés Alapprogramja. – változások <http://www.ovi-suli.hu/pdf/20092013Alapprogramtablazata.pdf> (2014.október 12.)
- (6) Nevelési és oktatási osztály - <http://oktatas.lutheran.hu/jog> (2014.október.12.)
- (7) Wikipédia Magyar Televízió
http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Telev%C3%ADzi%C3%B3#Az_indul.C3.A1s
(2014.október.15)
- (8) Hír24 <http://www.hir24.hu/elet-stilus/2011/09/12/spongyabob-rossz-hatassal-van-a-gyerekekre/> (2014.október.02.)
- (9) Mesés TV. <http://www.mesek.tv/magyar-nepmesek/magyar-nepmesek-osszes-80-mesefilm.html> (2014. október 15.)
- (10) Számítógépek kialakulásának története
http://www.kmsuli.sulinet.hu/virtual/virtual1_elemei/sztechtori.htm (2014.október.12)
- (11) Számítástechnika története dióhéjban <http://szttort.blog.hu/> (2014.október.12)
- (12) Wikipédia VHS <http://hu.wikipedia.org/wiki/VHS> (2014.november.14.)
- (13) Playdome http://www.playdome.hu/cikk/26143/a_dvd_tortenete (2014.november.14.)

9. Melléklet

1. Melléklet

Erdei cserebere

Egy szép őszi napon Süni Soma elégedetten tekintett végig éléskamrájának polcain.

- Remek nyarunk és ősünk volt. Ennyi tartalékot még soha nem sikerült eltennem- állapította meg vidáman, mivel a kicsi kamra zsúfolásig volt piros almával, zamatos körtével és illatos szőlővel.

- Talán meg se bírok ennyi gyümölcsöt enni- gondolta magában, és tovább szorgoskodott. Éppen még egy láda almát szuszakolt be a már meglévők mellé, amikor Ugri nyuszi érkezett látogatóba.

- Úgy látom, neked is nagyszerű termésed volt. Én is most pakoltam tele a kamrámat, és mondhatom, alig érek el a rengeteg sárgarépatól és káposztától, nem is beszélve az óriási zellereimtől. Talán rá is fogok unni erre a finomságra.

- Nahát, én is pont ezen gondolkodtam az előbb!- mondta a süni.

- Mondd csak, mi lenne, ha cserélnénk? Én adnék neked gyümölcsöket, te pedig adnál nekem zöldséget. Így mind a ketten jól járnánk, és nem unnánk rá hamar a téli tartalékainkra.

- Ez aztán a pompás ötlet!- lelkesedett a nyúl, s már épp haza akart rohanni pár zellerért, amikor az egyik fa tetejéről Rágcsa, a mókus ugrott eléjük.

- Hallottam, hogy miről beszélgettetek. Az a helyzet, hogy én is jó termést takarítottam be. Alig férek a sok diós-, mogyorós- és makkos zsáktól.

Nem csereberélhetnék veletek én is?

- Miért is ne?- mondta a süni.

- Bár nekem még jobb gondolatom támadt! Mivel az összes erdőlakó több gyümölcsöt és zöldséget szüretelt, mint amennyit meg bír enni, ezért talán legjobb lenne, ha mindenki mindenkivel cserélgetne. Talán mások is örülnének ennek a lehetőségnek- folytatta, majd papírt vett elő, amelyre hatalmas betűkkel felírta;

”Minden erdőlakónak! Holnap az erdei tisztáson csereberét rendezünk. Akinek fölösleges gyümölcse, zöldsége van, hozza el, és cserélje olyan termésre, amilyenre szüksége van!”

- Lett is nagy izgalom a felhívásra, s másnap reggel a tisztás csak úgy nyüzsgött a sok erdőlakótól, akik ládából, zsákokból, szekerekről kínálták bőséges termésüket. Soma almát és körtét vitt, Ugri rengeteg káposztát, a mókus pedig természetesen mogyorót. A vaddisznó egy zsák gesztenyét, a hörcsög búzaszemet, a rigó áfonyát hozott, de akadt ott napraforgómag,

sütőtök, sőt még ízletes eperlekvár is. Mire dél lett, mindenki elégedetten pakolta össze a terméseiért elcserélt portékákat.

- Ezt jól kigondoltad!- fordult Ugri Somához, miközben a szekérére pakolászott.

- Van most már gesztenyém, gombám, makkom, és almát is kaptam.

- Nekem pedig sikerült szert tennem sütőtökre és áfonyára- örvendezett a sün.

- Így aztán nem kell aggódnunk amiatt, hogy ráununk a csemegékre.

- Úgy bizony- helyeselt a nyuszi- S mivel mindenki elégedett, talán jövőre is megismételhetnénk az erdei csereberét.

Így is lett. Ezentúl az erdő lakói minden ősszel kicserélték fölösleges élelmüket egymás között, s valamennyien változatos termésekkel teli kamrával várták a hosszú téli napokat.

2.Melléklet

Szóló szőlő, mosolygó alma, csengő barack

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király, annak a királynak volt három igen szép leánya. Elindult egyszer országot járni, tudni akarta, elégedettek-e a népek. Álrúhát öltött magára, de mielőtt elindult volna, azt mondja a lányainak:

- Na, lányaim, mit hozzak nektek ilyen hosszú útról?

Szép öltözéket kért a legidősebb. Gyöngyöt, fülbevalót, nyakláncot, karperecet, mindenféle ékszert kívánt a középső.

- Hát neked mit hozzak, legkisebb leányom?

- Hozza el nekem, édesapám, a megszólaló szőlőt, a mosolygó almát meg a csengő barackot!

Elindult a király, bejárt országot-világot. Összevásárolt a legidősebb lányának különbnél külön öltözéket, selymet, bíbort, bársonyt.

A középsőnek csillogó drágaköveket, ékszereket vásárolt.

De a legkisebbiknek nem talált se megszólaló szőlőt, se mosolygó almát, se csengő barackot.

Hát, ahogy jött hazafelé, úgy belerekedt a hintója a sárba, hogy meg sem lehetett mozdítani. Mérgelődött a király a kocsisával, miközben mérgelődnek, egy hatalmas fehér disznó ugrik ki az erdőségből, s azt mondja a királynak:

- Mit adsz nekem, felséges királyom, ha kihúzom a hintódat a sárból?

- Mit adjak én neked, te disznó?

- A legkisebb lányodat!

Úgysem mondja komolyan, gondolta a király.

- Isten neki! Itt a kezem, nem disznó láb!

Erre a disznó odament a hintóhoz, és az orrával kiemelte a sárból. Szóló szőlő, mosolygó alma, csengő barack Hazaért a király, odaadta az ajándékot a nagyobbik meg a középső lánynak, s azt mondja a legkisebbnek:

- Látod, édes szép leányom, miért kívántál olyat, amit nem tudtam teljesíteni!

De ahogy ezt mondja, egyszer csak rőf-rőf- rőf, jön a disznó. És még egy taligát is hozott magával. Kinéz a király, s elszörnyülködik.

- Mi baja van, édesapám? Miért borult úgy el az arca? - kérdezi a legkisebbik királykisasszony.

- Jaj, édes-kedves leányom, nézd, hogy jártam! Jön érted a disznó, de nem engedem, hogy elvigyen feleségül.

Hamar felöltöztettek egy szolgálót, s odavitték a disznónak. De az kiborította a talicskából, s tovább rőfögött az ajtónál.

Sírt a királykisasszony, még földhöz is verte magát bánatában.

- Öltözz szegényes gúnyába, akkor biztos, nem tetszel neki - mondta a király.

Feladtak rá mindenféle rongyot, s leküldték az udvarra, erre megörvendett a disznó, rőfögött örömeiben, hamar felültette a taligára, gyorsan tolt, vitte az erdőbe.

Nemsokára egy fából épült disznóólhoz értek. Letette a lányt a piszkos szalmára, szénára. Sírt a királykisasszony. Addig sírt, amíg el nem aludt.

Mikor felébredt, hát uram-teremtőm, olyan gyönyörű szép palotában találta magát, hogy azt elmondani nem lehet. Gyémánt volt annak minden szeglete, még a lépcsője is drágakövekkel volt kirakva. A disznó meg eltűnt. Hanem helyette egy szépséges királyfi sétált föl s le. Odament a királykisasszonyhoz, megfogta a kezét, s azt mondta:

- Tudd meg, engem egy tündér elvarázsolt, hogy addig disznó képében legyek, míg egy királylány nem lesz a feleségem.

Karon fogta, elvezette a palota kertjébe, tele volt az mindenféle gyümölccsel.

Odamentek a szőlőhöz, amelyik megszólalt, mentek tovább, ahol mosolygott az alma, csengett a barack.

- Erre vágytál - mondta a királyfi. - És azt is mondta a tündér, hogy addig legyek disznó képében, amíg egy királylány ezekre nem vágyik. Te vágytál rá, s most mondd meg tiszta szívedből, akarsz-e a feleségem lenni?

Nyakába ugrott a királykisasszony, összecsókolta.

Aztán hintóba ültek, elmentek a királyhoz, nagy lakodalmat csaptak.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

3.Melléklet: Kérdőív

Tisztelt Szülők!

Pap Barbara és Zvonár Klaudia a szarvasi Gál Ferenc Főiskola III. évfolyamának óvodapedagógus szakának hallgatói vagyunk. Tanulmányi Diák Konferencián való részvételünk miatt kérdőívünkben a szülők gyermeküknek való mesélési szokásaira vagyunk kíváncsiak és arra, hogy ebben a rohamosan fejlődő „technikai” világban hogyan érintkezik a gyermek a mesével.

Annak érdekében, hogy a témával kapcsolatban megbízható és érvényes információkat szerezzünk, arra kérjük, hogy a lehető legpontosabb válaszokat adja.

A kérdőív kitöltése anonim módon zajlik. Az adatokat csak összesítve elemezzük és mutatjuk be dolgozatunkban, úgy, hogy az egyéni információk sehol sem azonosíthatóak.

A kérdőív kitöltése körülbelül 5 percet vesz igénybe.

Köszönjük segítségét!

1. Az Ön neve:

1. Férfi
2. Nő

2. Az Ön életkora:

.....

3.A legmagasabb iskolai végzettsége:

1. 8 általános
2. szakközépiskola
3. szakmunkásképző
4. gimnázium
5. egyetem/főiskola
6. egyéb.....

4. Szokott mesélni gyermekének?

1. igen, majdnem mindennap
2. hetente 3-4 alkalommal
3. ritkábban
4. sose

5. Ha igen, akkor milyen eszközzel? (több lehetőséget is bekarikázhat)

1. fejből
2. könyvből
3. internetről
4. egyéb.....

6. Milyen jellegű meséket olvas?

1. népmesék
2. műmesék

3. egyéb.....

7. Mi a kedvenc meséje gyermekének?

.....

8. Könyvön kívül milyen formában találkozik gyermeke a mesével? (több lehetőséget is bekarikázhat)

1. televízión keresztül
2. rádió
3. DVD
4. diavetítő
5. internet
6. egyéb.....

9. Mennyi időt tölt gyermeke TV nézéssel egy nap?

1. nem néz TV-t
2. kevesebb, mint 1 órát
3. 1-3 órát
4. 3-5 órát
5. 5-nél több órát

10. Milyen típusú csatornákat néz a gyermek? (több lehetőséget is bekarikázhat)

1. mese
2. kereskedelmi
3. ismeretterjesztő
4. egyéb.....

11. Kivel nézi a mesét?

1. szülő
2. testvér
3. egyedül
4. egyéb.....

12. Szokott-e álmodni a mesével?

1. gyakran
2. ritkán
3. sose

13. Ha igen, akkor milyen típusú mese után álmodik?

.....

14. A TV-ben látott mese után álmodik inkább vagy a könyvből olvasott mese után? (ha nem álmodik a gyermek, akkor ezt a kérdést kihagyhatja!)

1. TV
2. mese

15. Milyen mesehősök a kedvencei?

1. negatív szereplők
2. pozitív szereplők
3. egyéb.....

16. Eljátssza-e az adott mesét?

1. gyakran
2. ritkán
3. sose

17. Ha igen, akkor mit ragad meg leginkább a játék során?

1. az agresszív jeleneteket
2. a jó elnyeri jutalmát
3. a rossz „elnyeri” méltó büntetését
4. egyéb.....

18. Milyen weblapokat ismer, amelyek Ön szerint megfelelőek a gyermeke számára és ahonnan meséket olvas gyermekének? (min. 2-t említsen!)

.....